

Κοινωνική κατάρρευση και πολιτισμός

Κώστας Βατάτζης 1993, λάδι σε καμβά (Τέμπλο)

Ελπίζω στο βλέμμα του άστεγου
Γωνία Βατάτζη και Ιπποκράτους
Έγινε αφορμή να ζωγραφίσω το Τέμπλο...
Έφτυνε πάντα στο μαντήλι του, ποτέ στο δρόμο.
Μια μέρα χάθηκε και δεν ζανάρθε στη γωνία
Τον ζωγράφισα από μνήμης.
Στη θέση του σήμερα ένας σκουπιδοτενεκές
"Τάξη στο Χάος" εκδ. Καλειδοσκόπιο 2013

Αν πολιτισμός είναι: **(1*)**"το σύνολο των υλικών, πνευματικών, τεχνικών επιτευγμάτων και επιδόσεων, που είναι αποτέλεσμα των δημιουργικών δυνάμεων και των ικανοτήτων του ανθρώπου και που εκφράζεται ιστορικά στους τύπους και στις μορφές οργάνωσης και δράσης της κοινωνίας καθώς και στη δημιουργία (υλικών και πνευματικών) αξιών" τότε μια χώρα που συνειδητά εξορίζει τα παιδιά της, φτωχαίνει το λαό της, στερεί τους ηλικιωμένους από αξιοπρεπή ζωή, εξοντώνει τους εργαζόμενους με μισθούς πείνας, χαρίζει τα δημόσια αγαθά στους πλούσιους, καταστρέφει το αστικό τοπίο και την αγροτική ζωή, υποθηκεύει το μέλλον κι όλα αυτά για να πλεονάζουν στο παρόν αριθμοί, κατ' εντολήν επικυριάρχων, δεν έχει πολιτισμό.

Δεν ισχυρίζομαι ότι ξαφνικά εξαφανίστηκε ο πολιτισμός απ' τη χώρα. Όμως εδώ και πολλά χρόνια πολλοί παράγοντες συγκλίνουν στην περιφρόνηση του πολίτη. Είναι η επέλαση του καπιταλισμού, η ολιγωρία των ελληνικών κυβερνήσεων, η παθητικότητα του συνδικαλισμού, η βυθισμένη στον κόσμο της αριστερά, η ψευδαίσθηση ότι όσα είχαμε κατακτήσει με αγώνες δεν κινδυνεύουν. Μπορεί όλα αυτά να αποτελούν αυτήν τη συγκλίνουσα εικόνα της κατάρρευσης. Και ο ρόλος της Αριστεράς που στις πιο κρίσιμες στιγμές επιδεικνύει πόσο μακριά είναι από την πραγματικότητα του λαού. Ελαστική ταξική συνείδηση, φοβική και ανασφαλής, πάντα καθοδηγούμενη από μια κλειστή ομάδα, χωρίς εσωτερική δημοκρατία, χωρίς μελέτη και σχεδιασμό. Ανίκανη να σταθεί στο ύψος των αγώνων του κόσμου της, κάνει ευκαιριακές, ανίερές συμμαχίες και καταστροφικές πολιτικές επιλογές. Από αριστερό κόμμα έχει γίνει ο πιο απροσδόκητος δήμιος του λαού.

Θα περιοριστώ στα θέματα που γνωρίζω περισσότερο: πολιτισμό, κουλτούρα και τέχνη - κάποτε μεγάλα όπλα της ιστορικής αριστεράς. Αυτό που θέλω να εξετάσω είναι η ποιοτική αλλαγή της ζωής στα χρόνια των μνημονίων. Διακρίνω δυο σκέλη: το κομμάτι που συνεχίζει να υπάρχει - γιατί όσο ζει ο άνθρωπος ελπίζει σε κάτι

καλύτερο - και το μέρος που ανήκει στην κουλτούρα της αντίστασης απέναντι στην εξουσία. Για να φτάσουμε όμως σ' αυτό το σημείο πρέπει να δούμε τις παγιωμένες αξίες του πολιτισμού που καθορίζουν τις πολιτικές συμπεριφορές, της αστικής κυρίως τάξης, ανεξαρτήτως του ποιός κυβερνά.

"Το Γεύμα" 1969, 70X120 εκ. λάδι σε καμβά

Ας δούμε λοιπόν κατ' αρχάς πως ερμηνεύεται και εφαρμόζεται ο όρος "πολιτισμός" στη χώρα μας. Πρώτα και κύρια είναι απομακρυσμένος από την καθημερινή ζωή. Θεωρείται δεδομένος και αμετακίνητος, έρχεται από τα βάθη των αρχαίων χρόνων και θα παραμείνει στους αιώνες των αιώνων. Εξέχων και υπεροπτικός για το ένδοξο παρελθόν του, προσκαλεί τους κοινούς θνητούς να τον σέβονται με πλήρη θρησκευτική αφοσίωση. Απόμακρος και ξασπρισμένος στέκει συνήθως σε αντίστοιχους υπεροπτικούς χώρους, αίθουσες τελετών, ακαδημίες, βραβεία, υποτροφίες και χορηγίες. Επί πλέον έχει επιβληθεί σε όλες αποκλειστικά τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με ένα μεγαλοαστικό γυαλιστερό ένδυμα, ως κάτι εξέχον στην ταπεινή ζωή μας: μέγαλα, ιδρύματα, μοντέρνα μουσεία με κεφαλαία αρχικά. Μπορεί ένας μουσικός π.χ. να παίζει σε μια ταβέρνα και να περνάει καλά και δημιουργικά με φίλους και γνωστούς. Αν όμως παίζει την ίδια ακριβώς μουσική σ' ένα γκαλά, σ' ένα επώνυμο ίδρυμα, τότε θα είναι πολιτιστικό γεγονός. Τότε οι αστοί θα βάλουν τα ακριβά τους κοσμήματα τα σινιέ φορέματα και θα παραστούν στην "πολιτιστική εκδήλωση" που συμμετέχει ο ταλαίπωρος μουσικός. Και όλοι θα εισπράξουν κάτι από την αίγλη της βραδιάς.

Θυμάμαι όταν έστησα στο Γκάζι το θεατρικό/εικαστικό έργο "Τέμπλο - Οίκος Ενοχής" το 1994, πριν γίνει χώρος πολιτισμού, σ' ένα ερείπιο (σήμερα είναι εκθεσιακός χώρος) μπαίνοντας από Πειραιώς πάνω δεξιά, είχα ανησυχία για το πως θα έρθουν μέσα και οι επίσημοι. Ευτυχώς δεν ήρθε κανείς επίσημος από την πολιτεία. Έμεινε το έργο ένα μήνα και κάθε μέρα γέμιζε από άγνωστο κόσμο που κοίταζε με απορία τον ερειπωμένο χώρο του Γκαζιού. Όμως μετά την παράσταση έβλεπα στο βλέμμα τους πόσο φυσική ήταν η επιλογή αυτού του ερειπίου.

Σχεδόν πάντα όταν στήνω κάτι, σινεμά, εγκατάσταση, θέατρο, οτιδήποτε, το πρώτο που ψάχνω είναι ένας εγκαταλειμμένος χώρος. Θέλω να πω ότι π.χ. δεν προτιμώ τη σημερινή μορφή του Γκαζιού. Νομίζω όλα τα πρώην βιομηχανικά κτίρια που μετατρέπεται η χρήση τους σε Πολιτιστικούς χώρους αποπνέουν το πένθος της αποβιομηχανοποίησης της χώρας. Ένα άλλο παράδειγμα είναι το "Ελληνικό Μολύβι" στο έμπα του Αιγάλεω. Το παλιό εργοστάσιο που κατασκεύαζε τα σχολικά μολύβια, κραγιόνια, παστέλ. Όταν πρωτομπήκα μέσα μαγεύτηκα, όλη η ιστορία των σχολικών χρόνων ήταν απλωμένη σε λοφάκια από χρωματιστές σκόνες, στοίβες από κάθε είδος γραφίδων, ημερολόγια εργασίας και παραγωγής, σπάνια και δυσέυρετα εργαλεία σκορπισμένα, καμένες ντάνες χαρτιών, μαδημένοι τοίχοι όλων των χρωμάτων, γραφεία με προσωπικά αντικείμενα, όλα συνέθεταν μια εικόνα παραμελημένης

παιδείας. Σήμερα το Ελληνικό Μολύβι έχει μετατραπεί σε χώρο πολιτισμού. Δε θέλω να ξαναπάω. Είχα συμβουλέψει τον τότε δήμαρχο να φροντίσουν να μείνει ο χώρος χωρίς χρήση και να γίνει ένα πρότυπο μουσείο. Πιστεύω ότι πρέπει να μη ξεχνάμε το παρελθόν και να το τιμούμε με ότι κόστος έχει αυτό. (Εκεί μέσα, το 2001 γύρισα πλάνα της πρώτης μου ταινίας: "Ο δρόμος προς τη δύση"). Ένας άλλος σπουδαίος πρώην βιομηχανικός χώρος είναι τα εγκαταλειμμένα εργοστάσια του Κερατσινίου, ΔΕΗ, Μποδοσάκης - (2*) εκεί έχω γυρίσει πλάνα σε τρεις ταινίες - αυτός ο χώρος είναι καθρέφτης της αποβιομηχανοποίησης. Και η ειρωνεία είναι ότι ενώ τα κτίρια (ανήκουν στην Εθνική τράπεζα) έχουν κηρυχτεί διατηρητέα, μαδάνε όχι από το χρόνο αλλά από την απουσία φροντίδας. Αφήνουν τους τσιγγάνους να παίρνουν όλα τα μεταλλικά μέρη και τα μηχανήματα και στο τέλος θα μείνει διατηρητέος ένα τεράστιος κενός σκελετός.

Υπάρχει ένα εξαιρετικό 10ωρο κινέζικο ντοκυμαντέρ που περιγράφει την Κίνα μέσα από τα εγκαταλειμμένα εργοστάσια που έγιναν επί Μάο. (3*) Σε όλα παραμένουν οι πρώην εργαζόμενοι, ζούνε εκεί μέσα σαν να εξακολουθούν να είναι δικά τους, δεν παράγουν τίποτα απλά κατοικούν μέσα, μαγειρεύουν, κάνουν συνελεύσεις, διαμορφώνουν απόψεις και σκέψη. Σκέφτομαι το υπέροχο εργοστάσιο της EABO. Ένα εν δυνάμει υγιές εργοστάσιο, σήμερα κλειστό και ακινητοποιημένο, περιμένοντας σε ποιόν ιδιώτη θα κληρωθεί. Οι εργαζόμενοι όμως συναντιόνται εκεί, μιλάνε και διαμορφώνουν συνείδηση.

Ο πολιτισμός είναι η βιτρίνα της εκάστοτε εξουσίας. Παράδειγμα το περίφημο Μέγαρο - δεν είναι τυχαίο που αυτό το εκτός ανθρώπινης κλίμακας κτίριο, τραβούσε και εξακολουθεί να τραβάει σα μαγνήτης όλη την κυρίαρχη τάξη - που επί δεκαετίες απορροφούσε σχεδόν όλο τον κρατικό προϋπολογισμό για τον πολιτισμό και έμεναν κάτι ψιχία να μοιράζονται όλοι οι υπόλοιποι. Και απέπνεε τέτοιο "πολιτιστικό σεβασμό" που το αντέγραψε και η συμπρωτεύουσα. Απέκτησε το δικό της Μέγαρο και είναι πλέον πιο πλούσια πολιτιστικά.

Για να έρθουμε στο σήμερα/αύριο, οι ουρανοξύστες που θα φέρει η αριστερή κυβέρνηση στην περιοχή του Ελληνικού, θεωρούνται από τους κυβερνώντες - κατά βάθος και κυρίως κατά ύψος - πιο σημαντική βιτρίνα πολιτισμού από τον έναν και μοναδικό Αττικό αιγιαλό! Τώρα εκτός από το δικό του πετρέλαιο που χαϊδεύει το βυθό του, θα έχει και τους ουρανοξύστες/φουγάρα, απ' όπου θα αναδύεται ο καπνός από τα πούρα των καπιταλιστών του καλλιτέχνη George Grosz.

George Grosz, Από τη ζωή ενός σοσιαλιστή

George Grosz 'Κεφάλαιο και ανεργία'

Αλήθεια ποιός θυμάται τον Μπάτη, το θαλασσίνο αεράκι που καθάριζε την Αθήνα. Το μπλόκαρε η τσιμεντούπολη και έμεινε στα ουτοπικά σχέδια του Κ. Δοξιάδη.

Και για να μην αδικούμε κανέναν, από την άλλη μεριά του αττικού αιγιαλού φύτεψαν κι άλλο ένα δοξαστικό μέγαρο. Όλοι ευχαριστημένοι: Ωνάσης, Λάτσης, Νιάρχος. Και τα νέα φιντάνια: Σαββίδης και Μαρινάκης. Δεν αναφέρομαι στις περιβαλλοντικές παρανομίες τους, εξ άλλου έχουν δημοσιευτεί κατά κόρον. Είναι που όλοι αυτοί θέλουν να στελεχώσουν τον πολιτισμό! Εκτός από την ταπείνωση, απαιτούν και το σεβασμό μας, (όσο παράξενη και να είναι η ζωή, εν τέλει είναι απολύτως μονοδιάστατη: οι έχοντες πλουτίζουν από τα μνημόνια και οι μη έχοντες μετατρέπονται και σε μη κατέχοντες την πρώτη τους κατοικία).

Η παγκοσμιοποίηση, υπηρετώντας την εξουσία με κάθε τρόπο, προσβάλλει την ελληνική αρχιτεκτονική παράδοση που χαρακτηρίζεται από τον σεβασμό στην ανθρώπινη κλίμακα του Πικιώνη ή τον ταπεινό μοντερνισμό του Άρη Κωνσταντινίδη, που μαζί με τους καλλιτέχνες, τους ποιητές, τους καλλιτέχνες και τους διανοούμενους της μεταπολεμικής περιόδου (Εγγονόπουλο, Γκίκα, Ξενάκη, Κωνσταντινίδη, Πικιώνη, κ.α.) συνέχισαν τον ελληνικό μοντερνισμό. Μια επίσκεψη στην Ολυμπία φτάνει. Εκεί το Ξενία του Κωνσταντινίδη παρατημένο στη σκόνη του χρόνου, σκουριασμένο κα ερειπωμένο, λάμπει από την ξεχασμένη πλέον ποιότητα του σεβασμού στο περιβάλλον. Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, από ιδρύσεως 1836, έχει σφραγίσει τη σύγχρονη ελληνική αρχιτεκτονική και τέχνη. Είναι κρίμα που αυτή η παράδοση παρακάμπτεται για να φυτεύονται τα πομπώδη κτίρια που θα μπορούσαν να είναι οπουδήποτε, στην Ευρώπη, στο Ντουμπάι, στη Βραζιλία, στις ΗΠΑ.

Ο μεγαλοϊδεατισμός της παγκοσμιοποίησης εξαφανίζει την εντοπιότητα της ιστορίας.

Άρης Κωνσταντινίδης "Σπίτι στην Ανάβυσσο". 1962

Οι ταλαίπωροι καλλιτέχνες του θεάτρου καμαρώνουν όταν το έργο τους στεγαστεί στα ευαγή ιδρύματα των εφοπλιστών, το θεωρούν αναγνώριση. Διακόσια τόσα μικρά θεατράκια και σχήματα έχουν γεμίσει την Αθήνα και τις μεγάλες πόλεις, από καλλιτέχνες που, στα χρόνια των μνημονίων, δε βγάζουν ούτε καν μεροκάματο. Τα πιο πολλά κλείνουν, καινούρια ανοίγουν και η κυβέρνηση δεν τα ενισχύει γιατί δεν έχει το δικαίωμα να διαχειρίζεται δημόσιο χρήμα, δηλαδή δεν κυβερνάει, αλλά καμαρώνει για το πλήθος των θεατρικών σχημάτων που ψωμοζούνε. Κι ο κόσμος (πελάτες) μπορεί να μην έχει βρακί να βάλλει, αλλά τρέχει να μπει στα Μέγαρα να πάρει κάτι από την αίγλη τους.

Το ίδιο με τους εικαστικούς καλλιτέχνες (πάντα ριγμένοι ήταν), που δουλεύουν σαν τις μέλισσες. Μέχρι το 2010 κατάφερναν κάποιοι - όχι πολλοί, κάποιοι όμως - να επιβιώνουν πουλώντας έργα τους, στις γκαλερί κυρίως. Είχε διαμορφωθεί κάποια πλατφόρμα τιμών. Η μνημονιακή απαξίωση της χώρας έριξε τις τιμές τόσο που είναι κάτω από το όριο της ντροπής. Βρίσκουν ευκαιρία οι

ευκατάστατοι και αγοράζουν - επενδύουν - για ένα κομμάτι ψωμί έργα και αισθάνονται ελεήμονες που ενισχύουν την τέχνη!

Ένας καλλιτεχνικός βούρκος που μέσα του ζουν και δημιουργούν άξιοι καλλιτέχνες.

Για τους κινηματογραφιστές τα λόγια είναι φτώχεια. Πόσα σπίτια χάθηκαν, πόσα χρέη έμειναν απλήρωτα, πόσοι εργάστηκαν τσάμπα για να μπορέσουν να κάνουν τις ταινίες τους. Έγραψαν όμως ιστορία. Την ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου. Σήμερα με τον έλεγχο των κυβερνώντων τροϊκανών και κουαρτέτων τα δεδομένα είναι πολύ χειρότερα. Όλοι που κάνουμε σινεμά βιώνουμε το καφκικό κρατικό περιβάλλον να μας αντιμετωπίζει με την ίδια αδιαφορία, την ίδια ακριβώς γραφειοκρατία, την πλήρη απουσία κουλτούρας των συμμάχων τους δημοσιογράφων που στηρίζουν τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Και το χειρότερο, την αυξημένη αβεβαιότητα για το μεσοπρόθεσμο μέλλον. Όσες ιδέες έχουν γραφτεί, δημοσιευτεί, προταθεί και πολλές από αυτές ιδιαίτερα καλές για τον ελληνικό κινηματογράφο, είναι γραμμένες, ξέρετε που.

Τι είναι πολιτισμός

Αρχικά πρέπει να αλλάξει ο κόσμος κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο άνθρωπος να γίνει κύριός του. Γι αυτό απαραίτητη προϋπόθεση είναι να συντελεσθεί μια οικονομική μεταβολή που να παράγει και να προστατεύει το δημόσιο πλούτο.

Στη χώρα μας, αυτό είναι ένα υποσχόμενο μέλλον και μια ανεκπλήρωτη φαντασία και μετατρέπει το χρόνο σε προσωρινότητα, ένα διαρκές μεταβατικό στάδιο σε κάτι περαιτέρω και διαφορετικό. Μια "μόνιμη προσωρινότητα", βασικό στοιχείο της οποίας είναι η απουσία ηθικής, ως εμπόδιο στο κυνήγι του κέρδους και της εφήμερης εξουσίας. Μια έκπτωση που οδηγεί στη βαρβαρότητα και την καταστροφή των κανόνων συμβίωσης, συνύπαρξης, αλληλεγγύης και δημιουργίας κουλτούρας.

Ο επιμερισμός του πολιτισμού στη χώρα μας έχει δυο μεγάλες κατηγορίες:

Τα Αρχαία και τα Μοντέρνα. Τα Αρχαία ευτυχώς προστατεύονται από καλούς αρχαιολόγους και κάποιους βασικούς θεσμούς που οριοθετούν τη χρήση τους, αν και ελέγχονται από ένα και μόνο πρόσωπο, τον/την υπουργό πολιτισμού, αμφότερα αρχαία και μοντέρνα. Μοιάζει σαρκαστική η περιγραφή μου και είναι σαρκαστική για ένα βασικό λόγο: Ποτέ μέχρι σήμερα δεν άνοιξε διάλογος για το τι είναι αυτό που ονομάζουμε πολιτισμός και κουλτούρα. Μόνο κατά διαστήματα κάποιοι φωτισμένοι διανοούμενοι γυρίζουν την πλάτη τους σ' αυτήν τη μονοδιάστατη ερμηνεία που ταυτίζει πολιτισμό με τέχνη.

"πρωθυπουργός" 45X65, 1968, Λάδι σε καμβά

Πολιτισμός είναι η ποιότητα ζωής ενός λαού. Ο πολιτισμός περιλαμβάνει τους όρους ζωής, την αλληλεγγύη, την δικαιοσύνη, την ισονομία, την αδερφοσύνη, την ισότητα,

τα δικαιώματα, την παιδεία, τους κανόνες της συμβίωσης, τη διατροφή, την προστασία των παιδιών, τα οράματα για το σύμπαν, την έρευνα του αγνώστου, τη δημιουργικότητα, που μετατρέπει όπως λέει ο ποιητής "το φόβο του θανάτου σε οίστρο της ζωής". Ναι αυτά όλα σήμερα αργοπεθαίνουν μαζί με τους άστεγους στους δρόμους μας, τους παππούδες και τις γιαγιάδες - βασικοί φορείς του πολιτισμού που χάνεται - που σβήνουν μέσα στην απαξίωση και στο περιθώριο. Ναι, σήμερα ζούμε το Ναδίρ όλων των στοιχείων που συναπαρτίζουν τον όρο πολιτισμός. Η κουλτούρα απειλείται, απαξιώνεται και υποβιβάζεται σε υπόθεση κατανάλωσης, τόσο πολύ που αναρωτιέται κανείς αν υπάρχει. Έχει την εικόνα του κοινωνικού αυτονόητου αλλά αγγίζει τα όρια της ψευδαίσθησης.

(Για τους αρχαίους Έλληνες "κουλτούρα" ήταν η λέξη ΠΑΙΔΕΙΑ και η μουσική. Ήταν δηλαδή μέρος της καθημερινής ζωής και επομένως βασικό συστατικό της συλλογικής ευθύνης και των αποφάσεων. Η μουσική, που προέρχεται από τις Μούσες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, ήταν συνδεδεμένη με το μνημονικό, την συναίσθηση του παρόντος και βασική προϋπόθεση της Παιδείας. Συνδεόταν με την ουσία του ρυθμού της ζωής και την ποιητικότητα).

Μια άλλη ψευδαίσθηση ήταν όταν ενώθηκαν με την ανάληψη της κυβέρνησης από το ΣΥΡΙΖΑ το Υπουργείο Πολιτισμού και το Παιδείας. Μερικοί χαρήκαμε, παρ' όλη τη βιασύνη και την προχειρότητα που έγινε η ένωση τους. Μιλάγαμε για πράγματα που κάποτε ούτε στα όνειρά μας δεν είχαμε δει, για την κουλτούρα, την αξία της τέχνης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, για αλλαγή εκ βάθρων της σχέσης του πολιτισμού με την Παιδεία. Όνειρα και λέξεις που ποτέ δεν πραγματοποιήθηκαν. Κάποιοι δώσαμε μάχη με το υπουργείο τους πρώτους μήνες, στο Εθνικό Θέατρο (ήμουν αντιπρόεδρος και μέλος του ΔΣ από τον Μάιο του 2015 μέχρι τον Μάρτη του 2016 όπου μετά από συνεχόμενες συγκρούσεις και διαφωνίες με το ΥΠΠΟ, παραιτήθηκα), επισημαίνοντας τον κίνδυνο να απορροφηθεί το ΕΘ από τα ιδρύματα που το πλευροκόπησαν με κάποια μέτρια χορηγικά ποσά. Ο Μέγας χορηγός είναι ο λαός με τα 6.000.000 ευρώ ετησίως στο ΕΘ. Το υπουργείο όμως συντάχτηκε με τους ιδιώτες χορηγούς. Σύντομα τα δυο υπουργεία χώρισαν και επαναλαμβάνεται το ίδιο μοτίβο της αλλαγής προσώπων.

Αντιστοίχως, στο Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, η σημερινή κυβέρνηση διέκοψε την πάγια χρηματοδότηση του, από την επιστροφή του φόρου στα εισιτήρια των αιθουσών. Η χρηματοδότηση είναι στον αέρα και θα είναι ανάλογη των δημόσιων χρεών και των πλεονασματικών υποχρεώσεων που έχουν υπογραφεί. Αυτά, και οι παραιτήσεις η μία μετά την άλλη έχουν φτιάξει την εικόνα μιας στροφής προς τον απόλυτο κρατικό έλεγχο.

Και μετά η γνωστή επιθανάτια μνημονιακή καραμέλα:

"αυτά είναι προαπαιτούμενα... από ποιούς; μα από τους "Θεσμούς Διακυβέρνησης"!

"Χούντα" 50X80εκ. 1968, λάδι σε καμβά

Όμως βιώσαμε καταστάσεις, κατά τη γνώμη μου με υψηλή πολιτισμική ποιότητα στις κρίσιμες στιγμές των προηγούμενων μνημονίων, όταν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι διαδήλωναν κατά της μνημονιακής πολιτικής. Γνώριζαν τη δύναμή τους, ειδικά στη μεγάλη διαδήλωση της Παρασκευής πριν το δημοψήφισμα, εκεί στους δρόμους που φωνάζανε συνθήματα, που έγιναν σε μια νύχτα ένα σώμα μια ψυχή, που ήταν έτοιμοι για όλα. Μια γιορτή αλλαγής! Αυτό το δυναμικό παρόν ήταν το μεγαλύτερο ατού που θα μπορούσε να έχει η αριστερά στις διαπραγματεύσεις.

Η γιορτή χάλασε. Όλοι ακόμα αναρωτιόμαστε αν ήταν προδιαγεγραμμένο να χαλάσει... και μετά... "όλα σιωπή". Σήμερα η σιωπή του κόσμου που διαδήλωνε ενάντια στο μνημόνιο δεν ερμηνεύεται. Αυτό στη μουσική λέγεται "παύση". Μέσα σ' αυτή την παύση ο κόσμος δεν έχει αποδέκτη για να διαδηλώσει, σιωπηλά περιμένει την κατάλληλη στιγμή. Εγώ πιστεύω ότι είναι σε επιφυλακή και με μεγάλη ωριμότητα. Το παράξενο είναι ότι η σημερινή κυβέρνηση, με τόση πείρα διαδηλώσεων, δε γνωρίζει ότι η πλειοψηφία μιλάει κι όταν σιωπάει.

Η χρήση του πολιτισμού ως μονάδα κερδοφορίας

Ο πολιτισμός στην χώρα μας ήταν και είναι πάντα ένα πολιτικό όπλο στη φαρέτρα όλων των κυβερνήσεων. Αυτή είναι η βασική απαξίωση του και το χαρακτηριστικό είναι ότι ποτέ δεν γίνονται σαφή, κυρίως από άγνοια, τα όρια Αρχαίων/ Μοντέρνων με αποτέλεσμα ο πολιτισμός να μοιάζει με ένα τεράστιο κουβά με άγνωστο περιεχόμενο. Λίγο πιο εθνικιστική πολιτική ανεβαίνουν τα Αρχαία, λίγο πιο πολύ Ευρώπη ανεβαίνουν τα Μοντέρνα. Κι από κοντά κάποιοι θεωρητικοί και ιστορικοί τέχνης που υπηρετούν αυτή την ιδεοληψία, κατατάσσουν στα αρχαία όλα τα "παλιά". Τι εννοούν παλιά; βασικά τα αρχαιοελληνικά, κάποιες φορές περιλαμβάνουν τα Βυζαντινά (τοιχογραφίες, κείμενα, μουσική, κτίρια) κυρίως όταν θέλουν να τάχουν καλά με την εκκλησία. Και ανάλογα με τη μόδα μπορεί να φτάνουν στον Τσίλλερ και στα Νεοκλασσικά. Κι εκεί εξαντλείται η μελέτη της "ατμομηχανής της ελληνικής οικονομίας", όπως "ατιμωτικά" ονομάζεται ο πολιτισμός μας.

Τα προϊστορικά δεν πουλάνε. Ποιός νοιάζεται για τον Άρη Πουλιανό, (4*) το σπάνιο βιβλίο του "Η προέλευση των Ελλήνων", τον Αρχάνθρωπό του (12 εκατομμυρίων ετών), το σπήλαιο των Πετραλώνων στη Χαλκιδική. Όλοι γνωρίζουν τις Σκουριές και το χρυσό τους και ελάχιστοι το βουνό Κατσίκια με τα παλαιότερα προϊστορικά ευρήματα του πλανήτη και το Ανθρωπολογικό Μουσείο των Πετραλώνων, το μόνο εν λειτουργία σε καθημερινή βάση ανθρωπολογικό μουσείο στη χώρα μας! Ο πολιτισμός των αρχαίων προγόνων πουλιέται σα ψωμί, ειδικά τα θυμητάρια που αφορούν την Ακρόπολη και την αρχαία Αθήνα. Λίγο μπερδεύονται οι τουρίστες γιατί βλέπουν στα μαγαζιά τα τσολιαδάκια δίπλα δίπλα με την Ακρόπολη και νομίζουν ότι είναι αρχαίες γλαμούδες. Αλλά κάτι γύψινοι Λεωνίδες, Αθηνές και Αλέξανδροι σπάνε ταμεία. Το επόμενο καλοκαιρινό βήμα, η Επίδαυρος με αρχαία τραγωδία και κλείνει ο Αθηναϊκός κύκλος. Οκ, κανένα σχόλιο περί ανάπτυξης. Τα τσολιαδάκια πάνε μαζί με τα σουβλάκια, τρώνε ψωμί κάποιοι μαστόροι και οι μαγαζάτορες της Πλάκας. Αλλά είναι λες και γεννηθήκαμε να πουλάμε κουκλάκια και πλασέμπο αρχαία.

Περί τέχνης

Η τέχνη μπορεί να είναι παράγωγο της εξουσίας αλλά βασικά αμφισβητεί. Είναι κατά μίαν έννοια "απέναντι" ή και εκτός. Κι όταν δε συμβαίνει αυτό κάτι δεν πάει καλά, γιατί σημαίνει ότι έγινε αγοραία. Δε θα σταθώ στον όρο, σέβομαι όσους εργάζονται στο χώρο της τέχνης, καθώς και όλες τις ειδικότητες και τις τάσεις έκφρασης.

Η τέχνη είναι κριτική και αντιεξουσιαστική.

Η τέχνη έχει από τη φύση της την κριτική ματιά, την αμφισβήτηση, την εξέγερση.

Αν ο πολιτισμός είναι η ζωή, η τέχνη είναι αποτέλεσμα.

Είναι και εργαλείο σκέψης.

Είναι η σμίλη που δίνει σχήμα στο άγνωστο.

Είναι η δύναμη που θα επιτεθεί άνευ όρων.

Περιλαμβάνει το κακό εξορκίζοντάς το, δεν παριστάνει κάτι άλλο από αυτό που είναι, είναι ο ήχος της φύσης, αλλά και του εργοστασίου, το κελάιδισμα του πουλιού αλλά και η εξάτμιση της μηχανής. Όταν δεν μπορεί να κατακτήσει κάτι το εφευρίσκει, όπως ο Λεονάρντο ντα Βίντσι.

Σήμερα, οι νέοι δημιουργοί και καλλιτέχνες γυρίζουν την πλάτη, ευτυχώς υπάρχει μια έκρηξη έκφρασης στους δρόμους και στις πλατείες, νέοι ντοκιμαντερίστες, τολμηροί καλλιτέχνες δρόμου και ταυτόχρονα μια γοητευτική αναρχία στη διαχείριση των νέων μέσων, τεχνολογία, κάμερες, προγράμματα, ομαδικές δουλειές, πολυμεσικά έργα κ.λ.π. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θα παιχτούν όλα. Μέσα σ' αυτό το χωράφι θα μάθουν να παίζουν μπάλα οι νέοι καλλιτέχνες, γιατί μέσα σ' αυτό το χωράφι γεννιέται το νέο κίνημα στις τέχνες από ανθρώπους που η καρδιά τους χτυπάει κριτικά και μόνο κριτικά, προς την εξουσία.

Ο κινηματογράφος έχει δυο σκέλη, το ένα είναι ανήκει στη «βιομηχανία της διασκέδασης» και το άλλο είναι ο «κινηματογράφος – τέχνη».

Το δημόσιο χρήμα πρέπει να στηρίζει αρχικά τη δεύτερη και βασική ιδιότητα του "κινηματογράφου – τέχνη". Αν κάτι πρέπει να αλλάξει, είναι ακριβώς εκεί που χτυπά η καρδιά των νέων κινηματογραφιστών, ώστε να έχουν ελευθερία έκφρασης και ανεμπόδιστη πειραματική πορεία. Αυτοί είναι που πρέπει να στηρίζει το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου και το Υπουργείο Πολιτισμού.

Ένας διαφορετικός λόγος

Δούλεψα σαν σκηνογράφος περίπου δεκαπέντε χρόνια στο Θέατρο Τέχνης δίπλα στον Γιώργο Λαζάνη. Αναφέρω τον Λαζάνη γιατί θέλω να θυμάμαι ότι ταυτόχρονα με το ανυπόφορο life style που κυριαρχεί στην ελληνική τέχνη υπάρχουν κάποιοι που ο *διαφορετικός τους λόγος* δίνει το στίγμα της εποχής μας. Κάτι που ενοχλούσε πάντα την κυρίαρχη αντίληψη για την τέχνη. Οι μεγάλοι δάσκαλοι και ποιητές, σήμερα που ζούμε την κατάρρευση σε όλο το μεγαλείο της, δεν υπάρχουν πια. Ο Χατζιδάκης χλευάστηκε και απομονώθηκε, ο μεγάλος Κάρολος Κουν επιβίωσε με δυσκολία, τον Τσαρούχη τον παρουσίαζαν γραφικό, ο Καρούζος έσβησε φτωχός σ' ένα υπόγειο όπως και τόσοι άλλοι ποιητές, ο Λαζάνης πολεμήθηκε μέχρι θανάτου από κριτικούς και το ανάλγητο κράτος. Λίγα χρόνια μετά έγινε η μεγάλη επίθεση των μνημονίων. Δες και περίμεναν να φύγουν κάποιοι ογκόλιθοι για να μπούνε ανενόχλητοι οι επικυρίαρχοι.

Δε ξέρω, ίσως ζούμε την εποχή της "ελαφρότητας του είναι". Η αυτοκτονική κυβέρνηση της αριστεράς είναι το δείγμα γραφής που στο μέλλον θα γίνει

αντικείμενο ψυχιατρικής μελέτης. Και δεν αυτοκτονεί μονάχη κάπου μακριά όπως όλοι οι αξιοπρεπείς αυτοκτόνοι, ευτελίζεται καθημερινά δημόσια και βλάπτει τους πάντες.

Αισθάνομαι αδυναμία να καταγράψω στοιχεία περί τέχνης και πολιτισμού. Ο αργός θάνατος γύρω μας με εμποδίζει. Η βασική μορφή του πολιτισμού που παράγει τέχνη είναι ο άνθρωπος εν αρμονία, είτε ζει σε εμπόλεμη περιοχή είτε σε ειρηνική.

Εξακολουθούν να παράγονται πίνακες, ταινίες, παραστάσεις, ποιήματα, μουσικές, τραγούδια. Αυτά ποτέ δε θα σταματήσουν. Κακοπληρωμένα, απαξιωμένα, περιθωριοποιημένα, κομμάτια της ψυχής πολλών καλλιτεχνών που το μέλλον τους είναι ταυτισμένο με τη χώρα/αποικία. Νοιώθουν παρείσακτοι, περιττοί και ανίσχυροι να παράγουν ένα διαφορετικό λόγο, μια συγκρουσιακή εκδοχή, όπως όλοι οι πολίτες εξ άλλου.

Πιο κάτω παραθέτω κάποια αποσπάσματα από το βιβλίο που έγραψα το 2012

"Τάξη στο Χάος", κεφάλαιο: Το διαφορούμενο και η Νόσος

Ζούμε πλέον στον πυρήνα της Νόσου και γι αυτό θεωρώ ότι είναι χρήσιμα. Όταν γράφτηκαν, κάπου στο βάθος υπήρχε η ελπίδα της αριστεράς που αντιστέκεται ή έστω κάποιοι Ταγοί που δε γονατίζουν.

" Ο ποιητής καταλαβαίνει το διαφορούμενο νόημα και τη λειτουργία του στους μύθους. Το διαφορούμενο εχθρεύεται το απόλυτο, με την έννοια της αμφισβήτησης της μίας και μόνης αλήθειας. Η παραδοχή και η χρήση του διαφορούμενου είναι βασικό στοιχείο της διαλεκτικής σκέψης του ποιητή, του καλλιτέχνη που, αντί να αναπαράγει το αυτονόητο, χρησιμοποιεί τις κρυμμένες δυνατότητές του. Ο ποιητής ασφυκτιά στην κοινωνία που δεν του δίνει το δικαίωμα της διπλής σκέψης. Ο οραματισμός μιας κοινωνίας που επιτρέπει τη διττή ερμηνεία και φυσικά την αμφισβήτησή της ίσως είναι ουτοπία. Υποκύπτοντας σε μια περίεργη σύμβαση, οι άνθρωποι δημιουργούν ένα κλοιό γύρω τους, θέτοντας όρια στους μηχανισμούς διπλής σκέψης και ερμηνείας' σαν να επιστρέφουν στη μονοδιάστατη φύση του απόλυτου, εκεί δηλαδή που το απόλυτο αγγίζει το τίποτα. Και απαιτούν στη δομή της κοινωνίας να κυριαρχούν μονοδιάστατοι κανόνες και νόμοι. Ό,τι δεν υπακούσει συνιστά παράβαση και μ' αυτή την έννοια η τέχνη είναι μια υπερμεγέθης παράβαση. Αμέσως μετά, η «ανυπάκουη» τέχνη βρίσκεται εκτός των τειχών.

Η κοινωνία που θέτει τέτοιους όρους νοσεί, επειδή ακριβώς δεν χρησιμοποιεί τους μύθους της. Γκρεμίζει τη Σφήκα και τα Τοτέμ που έχτισαν οι ποιητές τα χρόνια που πέρασαν. Η Σφήκα είναι η επιτομή της διπλής σκέψης: συμβολίζει την αιώνια εκκρεμότητα που ενοικεί στην καρδιά της τέχνης. Πιστεύω ότι στην αρχαιότητα, οι ποιητές έσπρωχναν όσο μπορούσαν τα όρια των κανόνων στις κοινωνίες που θεμελιώναν, σα να είχαν συνείδηση ότι αυτά τα όρια θα μείνουν για πάντα.

Και ίσως έτσι εξηγούνται οι υπέροχες υπερβάσεις τους στην τέχνη, στην πολεοδομία, στην τραγωδία και στην ποίηση (...) Πώς να καταλάβει ο σημερινός γλύπτης τη μορφή του Δία ή του Ποσειδώνα στο Αρχαιολογικό Μουσείο, πώς να φανταστεί ο αρχιτέκτονας τη σύνθετη απλότητα μιας πυραμίδας ή της Ακρόπολης (...)

Ο διαφορούμενος λόγος είναι μηχανισμός εκλογίκευσης του άλογου, του ανείπωτου της τέχνης. Είναι και ύψιστη αισθητική που επεμβαίνει, παρεμβαίνει μάλλον, στην καθημερινή ζωή και παράγει τεμάχια τέχνης εκεί που κανείς δεν το περιμένει. (...)

Αυτά που κάποτε ήταν αυτονόητα πρέπει να ξανακερδηθούν. Μια σισύφεια προσπάθεια συγκρούεται καθημερινά με τη ζωή που συνεχίζει να παράγει και να αναπαράγεται. Μεγάλη μερίδα ανθρώπων έχει αποσυρθεί σε μια απομόνωση επιβίωσης, που αδυνατά να την καταλάβω. Από την άλλη μεριά, θέματα που απαιτούν χρόνο όπως η έρευνα ενός

επιστήμονα ή ενός θεωρητικού ή καλλιτέχνη, συνεχίζουν να έχουν την ανάγκη της κοινωνικής αποδοχής και του διαλόγου. Αυτό όμως είναι σχεδόν ακατόρθωτο σε «εμπόλεμη» κατάσταση. Είναι αδύνατον να είσαι ουσιαστικά ανθρώπινος όταν βιώνεις καθημερινά την αδικία, το τεράστιο χάσμα μεταξύ ζωής και έκφρασης, της ποίησης, της συλλογικής αντίληψης, της κοινωνικότητας.

Μου πήρε πολύ καιρό να καταλάβω ότι η νόσος που διαπιστώνω στην κοινωνία είναι μέρος του εσωτερικού εαυτού * ότι δεν αρκεί η διαπίστωση και ότι η διαπίστωση είναι απλώς η αρχή της εσωτερικής αλλαγής της κοινωνίας, όπου το άτομο έχει συνείδηση του συνόλου. Σήμερα ξέρω γιατί με συγκινούσαν βαθιά στην παιδική μου ηλικία «Οι τρεις σωματοφύλακες», το «ο ένας για όλους και όλοι για τον ένα». Μια κοινωνική ουτοπία από τη χώρα του Προυντόν και του Ρουσσώ που εξακολουθεί να είναι ουτοπία αλλά και βαθιά επιθυμία του κάθε «ενός».

Χτες/Σήμερα/Αύριο

"Μέρες του 68" 100X120εκ, 1968, ακρυλικά σε καμβά

Τα επτά χρόνια της χούντας των συνταγματαρχών πάγωσαν την ιστορία, απομόνωσαν τη χώρα σε μια στιγμή που γύρω της άρχιζε να ξεσπάει το κίνημα της αμφισβήτησης (ο γαλλικός Μάης του 68, η εκρηκτική Λατινική Αμερική, οι Χίππις, το Γούντστοκ στην καρδιά του καπιταλισμού, το φεμινιστικό κίνημα, η Άντζελα Ντέιβις, τα αντάρτικα πόλης, το Ιταλικό κομμουνιστικό κόμμα, ο Γκράμσι).

Λίγο πριν τη δικτατορία, η επαναπροσέγγιση της μαρξιστικής σκέψης και το θέμα της εθνικής ταυτότητας απασχολούσαν την ελληνική διανόηση και όλοι βλέπαμε ότι κάτι καινούριο γεννιέται, ότι εμείς οι ίδιοι είμαστε φορείς μιας επικείμενης αλλαγής. Το νοιώθαμε βαθιά μέσα στη ψυχή μας. Ο αριστερός κόσμος καθοδηγούσε την ηγεσία του να βγει στο δρόμο και την πίεζε - για πρώτη φορά μετά τον εμφύλιο - να

συμμετέχει στα γεγονότα ως πρωταγωνιστική δύναμη. Μια πίεση που κανείς μας δεν είναι βέβαιος που θα κατέληγε γιατί όλα αυτά σταμάτησαν την 21η Απριλίου 1967. Και εκεί σταμάτησε η ανταλλαγή της χώρας με τον υπόλοιπο εξεγερμένο κόσμο.

Η εξέγερση των διανοομένων μετετράπη σε αδράνεια και σε επιζήμια, κατά τη γνώμη μου, ομφαλοσκόπηση. Η χώρα έγινε σημείο αντιδικτατορικής αναφοράς και ζητήματα όπως η εθνική ταυτότητα έγιναν απαγορευμένα. Παράδειγμα, το μίσος για την σημαία, η απέχθεια για την ελληνικότητα, η περιφρόνηση των αγώνων της πατρίδας. Επί επτά χρόνια, παράλληλα με κάποια αντιστασιακά γεγονότα και μερικούς καλλιτέχνες και διανοούμενους που εκτέθηκαν δημόσια ενάντια στη δικτατορία, βαθιά μέσα στη ψυχή του Έλληνα άρχισε να χτίζεται το όνειρο του ευρωπαϊσμού ως η μόνη εναλλακτική της ελεύθερης σκέψης. Ένα αργό χτίσιμο, δημιουργήμα όμως της απουσίας κοινωνικής συμμετοχής, αδράνειας και φόβου ότι χάνεται το Τραίνο της εξέλιξης.

(Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ) το 2003, «Η Τέχνη της Αμφισβήτησης». Εκεί οριοθετήθηκε η πολιτική στην τέχνη, στα χρόνια της δικτατορίας. Λες και δεν υπήρχε πριν και μετά. Σαφώς η πολιτική τέχνη υπήρχε ανάκαθεν. Όχι μόνο στα χρόνια της αντίστασης και στον εμφύλιο, πολύ πριν, από την εποχή του Παναγιώτη Ζωγράφου, που ζωγράφιζε τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη. Στην αρχαιότητα δε, το αποκλειστικό σχεδόν θέμα των Τραγικών είναι οι πολιτικές διαπλοκές και η δόξα των στρατιωτικών κατακτήσεων. Ένα είδος δηλαδή ερμηνευτικής real politik. Τα λέω αυτά, παρόλο που τα χρόνια της χούντας, συνυπέγραψα με άλλους τέσσερις ζωγράφους την ομάδα «5 νέοι Έλληνες Ρεαλιστές», με εμφανέστατη την πολιτικοποίηση στα έργα μας. Εκτοτε όμως, η ζυγαριά έγειρε προς τη «φόρμα», την αδιαφορία για τα πάθη του ανθρώπου, την εφεύρεση, την παραδοξολογία. Ταυτίστηκε σε μεγάλο βαθμό με την κυρίαρχη ιδεολογία. Όσα αμέτρητα βαρετά χιλιόμετρα σοσιαλιστικού ρεαλισμού έχουν γίνει, άλλα τόσα αμέτρητα συρτάρια με βαρετό εικαστικό περιεχόμενο κατασκεύασε η παρεξηγημένη εννοιολογική τέχνη, που παροτρύνει τον καλλιτέχνη να παράγει έργο εντός concept και μόνον. Μια μόδα που εξακολουθεί να επηρεάζει σε κάποιο βαθμό την τέχνη μέχρι σήμερα και πλασάρεται στα μεγάλα ιδιωτικά ιδρύματα και στα επίσημα κτίρια του "πολιτισμού".

Σήμερα 2018, ο ένατος μνημονιακός χρόνος.

"Έκλεινε μια δεκαετία με πολέμους, θανάτους, αίμα, πείνα, πόνο.

Ένα αίσθημα εξευτελισμού και ταπείνωσης.

Μια ανέκκλητη απώλεια.

Μια έλλειψη συνέχειας του χρόνου. Χρόνος νεκρός"...

(Πρόδρομος Μάρκογλου, 2003)

Χρόνος νεκρός. Όλα πάγωσαν και θυμίζουν την επταετία των συνταγματαρχών. Όχι στο φαίνεσθαι, στο είναι. Επί εννιά χρόνια ζούμε την επικυριαρχία των Αρχόντων. Το κράτος (οι θεσμοί διακυβέρνησης) προστατεύει την εξουσία των Αρχόντων με νόμους και νομοσχέδια και εξόντωση του μόνου «φυσικού αντίπαλου του» που είναι ο συνδικαλισμός – ο όποιος συνδικαλισμός, ανεξάρτητα αν είναι σωστός ή όχι – και με φορείς που στελεχώνονται από τις μεγάλες εταιρείες που κερδοσκοπούν ασύστολα. Το κράτος πουλάει τον εαυτό του, ως πόρνη, για πενταροδεκάρες. Αδιαφορεί για το αύριο, τυφλωμένο από το γόητρο και τη δύναμη της εξουσίας. Στο χώρο του πολιτισμού και της τέχνης, παραχωρεί τα πάντα στο ιδιωτικό κεφάλαιο και διαλαλεί την αυτοχρηματοδότηση: ο έχων χρήμα παράγει τέχνη, ο μη έχων να το βουλώσει.

Ξέρω πως πρέπει να ξεπεράσω το θυμό που με κατακλύζει. Ήδη ο χρόνος έχει γυρίσει πολύ πίσω, και η χειρότερη φαντασία διστάζει να κάνει λόγια τα μελλούμενα. Πώς να μιλήσει κάποιος τώρα, για ζητήματα πολιτισμού και τέχνης; Πώς να μιλήσει κανείς για «σύγχρονη ελληνικότητα» σε μια χώρα που Πωλείται; Η τέχνη, σύμφωνα με τον Φουκώ, παράγεται εν μέρει από την εξουσία.

Η τέχνη όμως έχει και μια πλευρά που εξεγείρεται. Γιατί σήμερα η «πραγματικότητα που παράγεται από την εξουσία» δολοφονεί, χρεοκοπεί, καταχράται, καταστρέφει, αυτοκτονεί! Σε καιρούς λοιπόν κοινωνικής δυστοκίας, η τέχνη γεννά έργα, που μέσα τους καθρεφτίζεται η ανυπακοή. Πολλές φορές μοναδική επιθυμία του καλλιτέχνη είναι η ανατροπή των κανόνων της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο καλλιτέχνης μπορεί μερικές φορές να αγγίξει τα πιο σκοτεινά μέρη της ψυχής του ανθρώπου και της κοινωνίας· μπορεί να γίνει ένα είδος απολογητικός καθρέφτης ή να γίνει

ανατρεπτικός. Ακόμα κι όταν μιλάει στα έργα του με λεπτότητα κι ευγένεια, όταν υμνεί την ομορφιά ή την αθωότητα, πιστεύω ότι η ανατρεπτική του φύση βρίσκει ρωγμές να τρυπώνει. Ποια ελπίδα παρόμοιας «απειλής» κυκλοφορεί στη δική μας χώρα; Ποιος ποιητής, ζωγράφος, καλλιτέχνης, ποιος σκεπτόμενος άνθρωπος μπορεί σήμερα να αρθεί στο «ύψος» της χώρας που βυθίζεται, αφού μαζί της βυθίζεται κι αυτός; Η μοίρα, το κισμέτ σαν δηλητήριο, φωλιάζει αργά στη γενιά των νέων ανθρώπων. Μια γενιά που καταστρέφεται μπροστά στα μάτια μας από μονοδιάστατους ανθρώπους.

Η σιωπηλή πλειοψηφία ζει στη "μόνιμη προσωρινότητα", αλλά έχει τη δική της ευφράδεια: σπέρνει και μαζεύει καρπούς, οδηγεί λεωφορεία και τραίνα, μοιράζει αλληλογραφία, ζυμώνει ψωμί, στρώνει δρόμους, νοσηλεύει αρρώστους, θεραπεύει ασθενείς, καλλιεργεί και φτιάχνει κρασάκι, κινεί τις μηχανές, δίνει εντολές στους υπολογιστές, φροντίζει τους κήπους και τα δάση - ποιός διανοούμενος ή καλλιτέχνης θα βγει από το καβούκι του ναρκισσισμού και το "σπουδαίο", συνήθως θορυβώδες, έργο του, να δει και να ακούσει τη βροντερή σιωπή του λαού, της άφωνης πλειοψηφίας που δεν μιλάει; (όπως λέει ο Τσέχος συγγραφέας Κάρελ Κόσικ (5*): όποιος αρχίζει να σωπαίνει, δεν έχει δεσμευτεί σε κανέναν ότι θα μείνει σιωπηλός για πάντα, ούτε έχει απορρίψει την πιθανότητα να ζητήσει εκ νέου, κάποια στιγμή, το λόγο, εάν έχει κάτι να πει.)

Κατά τη γνώμη μου η σιωπηλή πλειοψηφία στοχάζεται, το: εάν στοχάζεται μάταια.

Η κριτική από το δρόμο

" Τέμπλο - Οίκος Ενοχής" 3μΧ8μ 1992/4

Το χειμώνα του 1994 δούλευα το Τέμπλο - Οίκος Ενοχής σε μια παλιά αποθήκη (νυν θέατρο). Μια Κυριακή πρωί κάναμε πρόβα με την Κάτια Γέρου και την Ανέζα Παπαδοπούλου. Είχαμε ένα μαγκάλι στη μέση γιατί ο χώρος ήταν διάτρητος και παγώναμε, Χτύπησε την πόρτα ένας ρακένδυτος μεσήλικας, κοίταξε στο βάθος το Τέμπλο και είπε: *"αυτή την κοπέλα πάνω από την πόρτα τη ξέρω"* (το πορτραίτο μιας εβραίας που ξυρίζουν το κρανίο της), μπήκε μέσα και με έκπληξη άρχισε να αναγνωρίζει στη ζωγραφική κι άλλους γνωστούς του.

Χωρίς πολλές φλυαρίες και αφού περιεργάστηκε αρκετή ώρα το έργο (το είχε δει μιαν άλλη μέρα από μια τρύπα στην πόρτα) συνέχισε: *"τελικά στον κόσμο κατοικούν άνθρωποι που μοιάζουν και δεν το ξέρουν... κι από άλλες εποχές, άλλες χώρες"*. Έκανε ανάλυση του έργου, εντοπίζοντας τα πιο σκοτεινά σημεία. Σκεφτόμουνά όσο μιλούσε τον Βάλτερ Μπέντζαμιν με τις σύνθετες διατυπώσεις του. Αυτός ο απροσδόκητος

επισκέπτης, έτσι στα ξαφνικά μπήκε μέσα στη ψυχή μας και έκανε μια κριτική ανάλυση, που στη συνέχεια μας άλλαξε πολλά πράγματα στο στήσιμο του έργου. Έφυγε χαρούμενος χωρίς να ζητήσει κάτι άλλο, ότι ήθελε το είχε πάρει, σα να είχε ανακαλύψει το ταίρι του.

(1*)

Πολιτισμός - Λεξικό Νέα Ελληνική Γλώσσα

Το έργο "Πύλη για την ελληνική γλώσσα και τη γλωσσική εκπαίδευση" έχει ενταχθεί στο Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας, συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε. και υλοποιείται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

(2*)

Ο Δρόμος προς τη Δύση - 2003, διάρκεια 90'

Γλυκιά Μνήμη - 2005, διάρκεια 110'

Ussak - 2017, διάρκεια 120'

(3*)

Η ταινία: Tie Xi Qu: West of the Tracks :Δυτικά των γραμμών του Τραίνου, είναι ένα Κινέζικο Ντοκυμαντέρ του 2003. Σκηνοθεσία του Γουάνγκ Μπίνγκ, διάρκεια πάνω από 9 ώρες, αποτελείται από τρία μέρη "Σκουριά", "Απομεινάρια", "Σιδηρογραμμές".

Κινηματογραφήθηκε επί δύο χρόνια (1999-2001) και καταγράφει την κατάρρευση της βιομηχανικής περιοχής Tiexi της Shenyang, μια μεγάλη περιοχή που κάποτε ήταν ζωντανό δείγμα της σοσιαλιστικής οικονομίας της Κίνας. Με την άνοδο του ελεύθερου εμπορίου και την μεταστροφή προς άλλες βιομηχανίες, τα εργοστάσια της Tiexi άρχισαν να κλείνουν και μαζί όλη η κοινωνική ζωή της περιοχής που βασιζόταν στους βιομηχανικούς εργάτες.

Συμμετείχα στο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκυμαντέρ YAMAGATA 2003, στην Ιαπωνία, με την ταινία μου "Ο Δρόμος προς τη Δύση" και είχα την τύχη να δω αυτό το αριστούργημα του νεαρού σκηνοθέτη Γουάνγκ Μπίνγκ που συμμετείχε στο φεστιβάλ. Απέσπασε το πρώτο βραβείο και θεωρείται ένα από τα αριστουργήματα του σύγχρονου κινηματογράφου.

(4*)

Ο Άρης Πουλιανός (Ικαρία 24 Ιουλίου 1924) είναι Έλληνας ανθρωπολόγος.

Ασχολήθηκε με παλαιοανθρωπολογικές ανασκαφές στο Σπήλαιο των Πετραλώνων (το οποίο ανακάλυψε ο Φίλιππος Χαντζαρίδης στις 10 Μαΐου του 1959), της Τριγλίας και της τοποθεσίας πλειοκαινικών ελεφάντων στον Περδίκκα της Πτολεμαΐδος. Το 2006 κυκλοφόρησε βιογραφία του, γραμμένη από την ιατρό σύζυγό του Δάφνη, με τίτλο Άρης Ν. Πουλιανός - Ανατροπές - Από τη ζωή και το έργο του.

(5*)

Karel Kosik : Η Κρίση της Νεωτερικότητας, εκδόσεις "Ψυχογιός" 2003

Γεννήθηκε στην Πράγα από εργατική οικογένεια και πέθανε το 2003. Μέλος του Τσέχικου Κομμουνιστικού Κόμματος, συμμετείχε στην αντίσταση κατά του ναζισμού, συνελήφθη από την Γκεστάπο και ως το τέλος του πολέμου έμεινε φυλακισμένος στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Τερεζίν. Πολέμησε με πάθος και κριτική σκέψη ενάντια στον φασισμό, το σταλινικό γραφειοκρατικό καθεστώς και τη δικτατορία της αγοράς.

